

MUNKÁCS 1711 – VÉGJÁTÉK A LATORCA MELLETT*

1711-ben, miután több tízezer fős császári haderő szorította vissza az ország keleti vidékeire a Konföderáció államát és hadseregét, II. Rákóczi Ferenc Munkács várának fontos szerepet szánt, azt remélve, hogy a vár „utolsó bástyaként” fogja képviselni ügyét.¹ A híres vár Rákóczi birtoka volt és bevehetetlennek tartották. Fontos volt stratégiai fekvése miatt is, hiszen három ország határán, az Erdélybe, Lengyelországba és a Magyar Királyságba futó utak kereszteződésében állott. Miután Szatmárban, az 1711 áprilisában megkötött béke lezárta a nyolc éve tartó harcot a Habsburg uralkodók és a konföderált rendek között, a vár kitartott Rákóczi mellett, és június közepéig ellenállt Pálffy Jánosnak és a császári csapatoknak.

Írásom Munkács várával, őrségével és a vár 1711-ben betöltött szerepével foglalkozik.² A munkácsi vár és őrsége szerepéről ebből a fontos időszakból szinte alig tudunk valamit, ám Sennyey Istvánnak és a munkácsi alsó vár parancsnokának, Szentiványi Jánosnak elsősorban Rákóczi Ferenchez írott levelei lehetővé teszik Munkács védelmének megismerését a Rákóczi-szabadságharc utolsó hónapjaiban.

Visszaszorulóban

1710-ben az országszerte tomboló pestis csak őszre csitult, rengeteg áldozatot szedett a lakosság és a katonaság körében egyaránt.³ Éhínség fenyegetett, az ősz újabb kemény tél követte. Rákóczi hadserege a gazdasági kimerülés és a pestis következtében ekkor már erősen megfogyatkozott, és a körülbelül ötvenezer főnyi, de ellátási nehézséggel küzdő magyarországi császári haderővel szemben Rákócziinak 15–20 ezer katonája maradt. 1710. szeptember 24-én kapitulált Érsekújvár, majd október 17-én Szolnok. Eger őrsége november utolsó napján adta fel a várat. A Dunántúlról, a Vág vidékéről szekér-

* A kutatást az OTKA NK 81 948 sz. pályázata támogatta. Munkámhoz elsősorban az Magyar Tudományok Akadémia Könyvtárának Kézirattárában (a továbbiakban: MTAK Kt.) Ms. 4968. 18. d. jelzet alatt található XIX. századi levélmásolatokat használtam. Amennyiben az adott levél a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában őrzött eredeti vagy egykorú másolat alapján már ki lett adva, azt az „MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.” jelzet után tüntetem fel.

¹ Itt szeretném megköszönni R. Várkonyi Ágnesnek, Horn Ildikónak, Mészáros Kálmánnak és Vörös Péternek, hogy tanácsaikkal, észrevételeikkel segítették munkámat. Külön köszönettel tartozom Mészáros Kálmánnak, hogy rendelkezésemre bocsátotta két kéziratát: *Mészáros Kálmán: Akik legtovább kitartottak – Munkács védői 1711-ben.* (Előadásként elhangzott 2011. március 24-én Beregszászon a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola által Rákócziinak dicső kora címmel megrendezett konferencián) és *Bánkúti Imre – Mészáros Kálmán: Már nem háború, de még nem béke. Iratok a Rákóczi- szabadságharc végnapjainak történetéhez.* Előbbi megjelenés előtt áll, utóbbi időközben megjelent: *Hadtörténelmi Közlemények* (a továbbiakban: HK), 125. (2012) 4. sz. 1087–1137. o. (A továbbiakban: *Bánkúti – Mészáros* 2012.)

² A várak parancsnokait a korban kapitánynak, illetve főkapitánynak nevezték, ezzel szemben én a parancsnok, főparancsnok elnevezést használok írásomban. *Mészáros Kálmán: A szabadságharc tisztikara.* In: *Az államiság megőrzése. Tanulmányok a Rákóczi szabadságharcról.* Szerk. *Czigány István.* Budapest, 2002. 172. o.

³ „...mert Kassán alig marad 200, az többi kiholt, mezőben sincs mindenestül több 500-nál 4 regimentben...” II. Rákóczi Ferenc levele Vay Ádámnak. Szerencs, 1710. szeptember 5. In: Rákóczi Ferenc Fejedelem Emlékiratai a magyarországi háborúról, 1703-tól annak végéig (Archivum Rákócziánium. III. osztály, I. k.) Budapest, 1978. (A továbbiakban: Rákóczi Emlékiratai.) 155. o.; „A pestis mindenütt kezd elmúlni, itt [Üngvár] és Munkácson már régóta nincs, a németek felé terjed.” II. Rákóczi Ferenc levele Sieniawska hercegnőhöz. Üngvár, 1710. október 22. In: II. Rákóczi Ferenc válogatott levelei. Szerk. *Köpeczi Béla.* Budapest, 1958. 227. o.

karavánokon menekültek kelet felé. A kuruc hadsereg teljesen széttzilálódott, saját élete megmentésére gondolt mindenki.⁴

1709-től Rákóczi diplomáciája azon dolgozott, hogy a Magyar Konföderáció állami megállapodással, nemzetközi közvetítéssel és garanciával fejezhesse be a háborút.⁵ 1710 szeptemberében az uralkodó a horvát bánt, gróf Pálffy János tábornagyot nevezte ki a magyarországi császári csapatok főparancsnokává. Pálffy megbízást kapott a háború befejezésére. Rákóczi Károlyi Sándor generálisra bízta, hogy tárgyaljon Pálffyval. A tárgyalások elhúzódtak. 1711. január 13-án fegyverszünet jött létre a két fél között, amelyet többször meghosszabbítottak.⁶ A császári csapatok fokozatos előrenyomulása következtében csupán a Felső-Tisza-vidék – Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ung, Ugocsa és Máramaros – maradt Rákóczi hatalmában, Munkács, Ungvár, Kővár és Huszt váraival. Emellett Kassa városa a Lengyelországgal való kapcsolattartáson felül most a nyugat felől támadó császári csapatokkal szemben Ungvár és Munkács előterét is védelmezte.⁷ A munkácsi várnak akkor lett komolyabb katonai szerepe, amikor a szabadságharc kilencedik évére Rákóczi csapatai fokozatosan visszaszorultak a keleti országhatár melléke.⁸ Hatékony védekezésre egyre kevesebb lehetőség kínálkozott. Bereg, Ugocsa, Máramaros és Szatmár vármegyék nem voltak elegendőek a katonaság és a menekültek ellátására.⁹ A jelentések egyre csak a hadak kedvetlenségéről, felbomlásáról, a parasztság és a vármegyék kimerültségéről, háborúellenes hangulatáról és békevágyáról szóltak.¹⁰ A teljes katonai összeomlás szélén, Rákóczinak minden nehézség ellenére sikerült megmaradt erőinek jelentős részét Munkács környékére összpontosítani. Legfontosabb váraiban igyekezett nemcsak az ott állomásozó őrség élelmezésére, hanem az esetleges ostromra minél nagyobb mennyiségű élelmet és hadianyagot felhalmozni.¹¹

Rákóczi 1711. január 30-án bejött a lengyelországi Stryből, hogy Vaján, Vay Ádám kastélyában személyesen tárgyaljon gróf Pálffy János tábornaggal. A salánki szenátori gyűlésen az erdélyi és a magyarországi szenátorok elutasították az uralkodó által felkínált

⁴ II. Rákóczi Ferenc: Vallomások. Szerk. Hopp Lajos. Budapest, 1979. (A továbbiakban: Rákóczi: Vallomások.) 444–445. o.

⁵ R. Várkonyi Ágnes: Esélyek és alternatívák a szatmári béketárgyaláson. *Hadtörténelmi Közlemények*, 124. (2011) 4. sz. 987. o.

⁶ A fegyverszünet többszöri meghosszabbítása érdekében Sarkadot, Sólyomköt, Ecsedet átadták a császáriaknak. Sarkad őrsége már 1710 decemberében a megadásról tárgyal Pálffyval. A vár 1711. január 11-én kapitulált a nagyváradi császári parancsnok előtt. Sarkad kapitulációjáról a kapitulációs okmány szövegével: Márki Sándor: A sarkadi hajdúk. *HK*, 1924. 51–57. o.; Czigány István: A kuruc állam katonai helyzete és a szatmári béke. *HK*, 1990. 3. sz. 51. o.

1711. február 14-én Sólyomkő, majd két nappal később Ecsed vára is a császáriak kezébe került. E két vár körül érdekes huzavona volt a felek között, amely történetírásunkban sok félreértésre és Károlyi Sándor történelmi szerepének félremagyarázására adott alkalmat. Lásd: Bene regi – A király javára. Ebergényi László császári altábornagy szerepe a szatmári békekötésben. Ebergényi László válogatott levelei és Bivolinyi István töredék naplója (1710–1711). Szerk. *Mészáros Kálmán*. (Rákóczi Források.) Budapest, 2010. (A továbbiakban: Ebergényi 2010.) 10–11 o. Bánkúti Imre véleménye szerint Ecsed, Sólyomkő, Sarkad várainak átengedését történetírásunk túlbecsülte, mivel ezek alig rendelkeztek katonai jelentőséggel. Ecsedet még javában építették, továbbá egyik vár sem rendelkezett jelentős fegyver- és hadianyagkészlettel, inkább élelem és takarmányraktárnak használták őket. *Bánkúti Imre: A szatmári béke*. Budapest, 1981. (A továbbiakban: *Bánkúti* 1981.) 155. o.

⁷ Kassa szerepére lásd: *Bánkúti Imre: Források Kassa 1710–1711. évi védelméhez*. *HK*, 116. (2003.) 3–4. sz. 876–932. o.

⁸ „Egyre inkább hátráltunk a Tisza és a Beszkid-hegyek alkotta »szábká«, melynek végén Munkács fekszik.” *Rákóczi: Emlékiratok*, 417. o.

⁹ *Rákóczi: Vallomások*, 403–404. o.

¹⁰ *Rákóczi: Vallomások*, 444–445. o.

¹¹ Károlyi Sándor levele II. Rákóczi Ferencnek. Gelényes, 1711. február 9. In: II. Rákóczi Ferenc felségáru-lási perének története és okirattára. Közli *Lukinich Imre*. Függelék: II. Rákóczi Ferenc kiadatlan levelei Károlyi Sándorhoz 1708–1711. (Archívum Rákóczinum, I. osztály, II. k.) Budapest, 1935. (A továbbiakban: *Lukinich* 1935.) 573. o.; *Bánkúti Imre: Hadellátás és hadtápszervezet Rákóczi-hadseregében*. In: *Rákóczi-tanulmányok*. Szerk. *Köpeczi Béla, Hopp Lajos, R. Várkonyi Ágnes*. Budapest, 1980. 169–181. o.

amnesziát, és a nemzetközi garanciával megkötött béke mellett döntöttek. Rákóczi 1711. február 21-én visszament Lengyelországba, hogy személyesen is tárgyaljon I. Péter orosz cárral, és a nemzetközi kapcsolatokat kézben tartva elérje, hogy a bécsi udvar a Konföderációval, mint államhatalommal kössön békét.

Munkács parancsnokai

A fejedelem diplomáciai törekvéseihez nélkülözhetetlen volt, hogy Munkács vára a birtokában maradjon. Munkácsot állami központnak szánta, ezért a vár főparancsnoka csak a legmegbízhatóbb hívei közül kerülhetett ki. 1711. február 21-én a határról írt Károlyi Sándornak, a munkácsi vár őrségén kívül az egész haderőt a parancsnoksága alá rendelte, majd a Verecke-hágón át elhagyta az országot.¹² Ekkor még meg volt győződve arról, hogy aratásra visszatérhet Magyarországra.¹³ Munkács főparancsnokának nem rendelte el, hogy Károlynak engedelmeskedjen. S bár Rákóczi állítása szerint Vay elszánta magát a védekezésre,¹⁴ a fejedelem utóbb mégis úgy döntött, hogy a munkácsi vár feletti főparancsnokságot a konföderáció kancellárjára, Sennyey István generálisra bízta.¹⁵

Károlynak ugyanerről így írt: „Munkács váráról én is tehetségem szerint provideáltam instrukcióról és commendansról, mivel Vay uramat, úgy látom, kénytelen leszek magam mellé hívatnom, – idegen országon is legnagyobb kincs lévén az hív szolgál, – helyében már Sennyey István resolválta magát, de még hadd maradjon közöttünk az dolog.” Majd Károlyi lelkére kötötte Munkács várának fontosságát: „... így azért legdrágább kincsemet: édes hazámat, Munkácsomat és abban lévő másik mindenemet Kegyelmedre hagynom, s lelkire, hitre kötöm, bízom...”¹⁶

Vay Ádám betegsége miatt, csak késve követte Rákóczit. Március 3-án átadta a parancsnokságot Sennyey Istvánnak, majd másnap elindult Lengyelországba.¹⁷ Sennyey március 13-án kelt levelében így tájékoztatta a fejedelmet minderről: „Felsőged levelét alázatosan vettem az commandónak kezemre való vétele felül, de minekelőtt[e] érkezett volna, már annak előtte, úgy mind 3. praesentis Vay Ádám Uram az instructióval

¹² Rákóczi: Emlékiratok, 422. o.; II. Rákóczi Ferenc levele Károlyi Sándornak. Verecke, 1711. február 21. *Lukinich* 1935. 581. o.

¹³ II. Rákóczi Ferenc levele Károlyi Sándornak. Verecke, 1711. február 21. *Lukinich* 1935. 582. o.

¹⁴ Rákóczi: Emlékiratok, 422. o.; „Vay úr resolválván magát ezen vár oltalmára...” II. Rákóczi Ferenc levele Károlyi Sándornak. Munkács, 1710. november 31. Uo. 211. o.

¹⁵ Rákóczi: Emlékiratok, 422. o. Báró Sennyey István (?–1726/1727?) és a Sennyey család birtokai a Bodrogközben feküdtek, központjaik Nagytárkány, Battyán (Bottyán), Bély és Pácín voltak. Részt vett a török elleni visszafoglaló háborúban. 1687-ben I. Lipót aranycsarkányos vitézzé avatta. A Rákóczi-szabadságharc kitörésekor nagytárkányi várába húzódott, ahol a kuruc felkelők körülzárták. Ellenállni mégsem akart, a főnemesek közül az első között jelent meg Rákóczi táborában, 1703 augusztusában. Rákóczi egyik első tapasztalt és haredzett tisztje volt, először ezredesse, majd a tiszántúli hadak generálisává nevezte ki, és a szatmári vár ostromzárának parancsnokságával bízta meg. 1704 februárjában a császáriak szétverték csapatait, ezután vizsgálati fogságba került, majd eddig tisztázatlan körülmények között szabadult, tisztségét visszanyerte és újra hadjáratok vezetését bízták rá. Azonban súlyos közbély győzött, ezért a katonai szolgálatot nem vállalhatta tovább. Ezredét öccse, Ferenc (addigi alezredese) vette át. 1705-től szenátor, a konföderáció kancellárja, 1706-ban részt vett a nagyszombati béketárgyalásokon. A kiragadott példából is jól látszik, hogy nem csak tapasztalt katonaként, hanem politikusként is számíthatott rá Rákóczi, hiszen mint kancellár, a fejedelem mellett részt vett a legfelsőbb szintű államügyek intézésében. Sennyey pedig, Rákóczi bizalmi embereként jól ismerhette Rákóczi terveit és azok jelentőségét, ezért kapott különösen fontos szerepet a munkácsi vár védelmében.

¹⁶ II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. In: II. Rákóczi Ferenc fejedelem leveleskönyvei, levéltárának egykorú lajstromaival. 1703–1712. Közli *Thaly Kálmán*. (1710–1712) (Archivum Rákócziánium, I. osztály, III. k.) Budapest, 1874. (A továbbiakban *Thaly* 1874.) 572–590. o.; II. Rákóczi Ferenc levele Károlyi Sándornak. Salánk, 1711. február 18. Uo. 593. o.

¹⁷ Károlyi Sándor felesége, Barkóczy Krisztina, aki édesanyjával és gyermekeivel már 1710. december 31. óta tartózkodott Munkácson, férjének írt március 6-i levelében említi, hogy „Tegnapelőt mene el Vay Uram, betegen jobbára.” Barkóczy Krisztina levelei férjéhez, Károlyi Sándorhoz. Szerk. *Fogarassy Zoltán – Kovács Agnes*. Debrecen, 2011. 409–410. o.

edgyütt resignálta...¹⁸ Károlyi március 7-én Munkácsra érkezett. Másnap, miután a várbeli viszonyokról tájékozódott, levélben számolt be a fejedelemelek többek között a parancsnokváltás lezajlásáról, a várbeli állapotokról és az általa tett újabb rendelkezésekről. A várhegy lábánál, a sík terepen elterülő, „magyar módra”, palánkkal¹⁹ megerősített alsó vár parancsnokává a fejedelem Szentiványi János brigadérosat tette meg, aki már januárban is Munkácson tartózkodott. Szentiványi rangban közvetlenül a vár főparancsnoka után következett. A felső vár élén meghagyta Bay László korábbi parancsnokot, instrukciójában kiemelve, hogy Bay nincs alárendelve az alsó vár parancsnokának.²⁰

A munkácsi vár erődítési munkálatai

A munkácsi várról és környezetéről szemléletes képet festenek Anton Ernst Burckhard von Birkenstein szavai, amelyeket József főherceg, a későbbi I. József magyar király számára éppen akkor vetett papírra, amikor a vár II. Rákóczi Ferenc fejedelem anyjától, Zrínyi Ilonától királyi kézbe került:²¹

„Munkács igen jól megerősített magyar vár, a természet csodája, az emberi szorgalom remeke: a tágas, sík terepből kiemelkedő sziklák remek alapot szolgáltatnak megépítéséhez, s a tőle messze fekvő hegyek-dombok a biztonság megerősítéséhez. Az erődítmény alapját a kőzetbe vajták, ennek ellenére lenn a sík talaj mentén – magyar módra – hosszan elnyúló palánkkal övezték, amelyet átlagosan 12 láb mély vizesárokkal vettek körül, biztosítva vele a várat hirtelen támadás ellen. A körbefutó árok a vizét a Latrotius (Latorca) nevezetű patakából nyeri, amely feljebb a Bodrog folyóba ömlik. Az erőd körül síkság terül el. Itt repedésekkel, üregekkel teli a talaj, amely a folyamatos vízelnyelés miatt mély mocsárrá változott, így csak egyes helyeken, szűk utakon lehet megközelíteni a palánkot. Sziklába vajt út vizet a palánktól a hegyre, az alsó erődítménybe. 20–30 lépcsőfok után a középső várba jutunk, amely mögött a rezidencia-szárny található, ugyanolyan magasságban, mint az alsó- és a középső vár. A vár megközelítőleg téglalap alakot formál, szabályos és szabálytalan erődítményekből áll... az erődöt, a tulajdonképpeni várat... nem mondhatni jelentéktelennek.”²²

Munkács vára féléves blokád után, 1704 februárjában került Rákóczi kezére, azonban a fejedelem csak 1705-ben látogatott el ide. Miután a szomszédos Ecsed várában töltött el néhány hetet, átment Munkácsra, hogy megvizsgálja a két vár csatornával való összekötésének lehetőségét.²³ Rákóczi nagy szorgalommal látott hozzá a vár erődítési

¹⁸ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 13.

¹⁹ Anton Ernst Burckhard von Birkenstein: A körző és vonalzó használatának főhercegi fortélyai avagy válogatott bevezetés a velük való matematikai tudományba. (Részlet) In: *Kis Domokos Dániel – R. Várkonyi Ágnes: A Rákóczi-szabadságharc*. Budapest, 2004. (A továbbiakban: *Birkenstein* 2004.) 22. o. A várépítésben alkalmazott falazat típus, amelynek kő helyett fa és föld az alapanyaga. A kőből épített szilárd belső vár körül gyakran emeltek palánk szerkezetű elővárakat. A XVI–XVII. században gyakran „magyar módra” való építkezésnek is nevezték. Lásd bővebben: Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Palánk. (szócikk) Főszerk. *Kőszeghy Péter*. VIII. k. Budapest, 2003. 483. o. Az építési technológiának legjobb forrása Martonfalvy Imre emlékirata, melyben Pápa várának és városának megerősítését írja le. Török Bálint deákjának, Martonfalvy Imrének naplótöredéke és emlékirata, 1555, 1585. A kézirat hasonmása és betűhű átirata. Elkészítette *E. Abaffy Erzsébet, Kozocsa Sándor, Bak Borbála*. (A magyar nyelvtörténet forrásai, 1.) Budapest, 1986. 24–25. o.

²⁰ II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. In: *Thaly* 1874. 589. o.

²¹ A várat 1685 végétől Antonio Caraffa generális, majd 1686. május 5-ig Aeneas Caprara generális tartotta blokád alatt. A blokád és az ostrom alatt a várban tartózkodott a gyerek II. Rákóczi Ferenc is. Lásd bővebben: *R. Várkonyi Ágnes: Zrínyi Ilona: „Európa legbátrabb asszonya”*. Budapest, 2009. 170–200. o.

²² *Birkenstein* 2004. 22–23. o.; Továbbá: *Uő: Das Geometriebuch des Kronprinzen*. Közreadja *Rózsa György*. Budapest, 2001. (Reprint) 150–151. o.

²³ *Rákóczi: Emlékiratok*, 374. o.

munkálatainak megszervezéséhez. A várat annak ellenére igyekezett megerősíteni, hogy az a szabadságharc nagy részében messze esett a főhadszíntértől. Beniczky Gáspár fejedelmi titkár naplója szerint Rákóczi, amikor Munkácsra járt, soha nem mulasztotta el megsejlelni az építkezést.²⁴ A vár erősítési terveinek elkészítését és a kivitelezés feladatát Rákóczi egy francia hadmérnökre, François Damoiseau-ra bízta.²⁵ A munkácsi alsó vár (palánk) területét, amely még I. Rákóczi György erdélyi fejedelem tereprendezése következtében alakult ki, Rákóczi egy hét bástyával ellátott csillagsáncsal és egy széles vizesárokkal vetette körbe.²⁶ Hogy ostrom esetén a vizét ne tudják lecsapolni, az árkot mélyebbre ásták, mint ahogy Latorca medre volt.²⁷ A vár megközelítését a mocsaras környezet jelentősen nehezítette, amelyről így számol be maga a fejedelem: „... Munkács meredek sziklán épült, amelyet csak kevés föld takar. Ez a szikla egy síkság közepén emelkedik, jó mérföldre azoktól a magaslatoktól, amelyek aztán a Beszkid-hegységig vezetnek. A négy órányira folyó Tisza felől nincsen egyébként, csak rendkívül sűrű erdő, melyeket a munkácsi hercegséggel határos máramarosi-hegyekből lefolyó vizek táplálnak. E vizek folyását beléjük dőlt fák akadályozzák, és ezért annyira átszivárognak a talajon, hogy az utak csak télen járhatóak. A Beszkid-hegyekből eredő Latorca folyó a várhegytől egy puskalövésnyire folyik. Egy zsilip segítségével az egész síkságot, amely már természetből fogva is eléggé mocsaras, el lehet borítani vízzel, és így a vár megközelíthetetlené válik.”²⁸

A már említett fejedelmi instrukció részletesen szabályozza a vár erősítési munkálatait. Ebből világosan látszik, hogy a vár körüli erősítéseket, melyeken 1705 óta folyamatosan dolgoztak, 1711 februárjáig sem sikerült befejezni.²⁹ Rákóczi Lengyelországra távozása és a munkácsi parancsnokváltás „holt időszakában” – tehát február utolsó és március első napjaiban – Károlyi maga látott hozzá a fejedelem instrukciójának megvalósításához. Miután február 21-én Vay Ádámot megismerhette az instrukció tartalmát, úgy látta, s erről Rákóczit is értesítette, hogy nem a megfelelő ütemben haladtak Munkács védelmének előkészületei. Ezért a katonai főparancsnok március végéig a vár erősítésétől a vár élelemmel való ellátásig, több ízben is rendelkezett Munkács ügyeiről.³⁰ A vár erősítési munkálatai, melynek nagy részét Bereg vármegyei jobbágyok végezték, egészen 1710-ig tartottak, viszont az építkezés befejező munkálatai – amint az a vár parancsnokainak Rákóczival történő levelezéséből is jól nyomon követhető – 1711 májusáig, a vár császári csapatok általi blokádjáig elhúzódtak.

Több idegen, elsősorban francia származású tiszt állt a fejedelem szolgálatában. Jelenlétük Rákóczi hadseregében már a szabadságharc első felétől folyamatosan kimutatható.³¹ Közülük számunkra a legfontosabbak a különböző műszaki végzettségű tiszték:

²⁴ Beniczky Gáspár naplója. 1707–1710. In: Rákóczi Tár. Szerk. *Thaly Kálmán*. I. k. Pest, 1866. 1–232. o. Újabbban: II. Rákóczi Ferenc ezertizenkét napja. Beniczky Gáspár fejedelmi titkár diáriuma 1707. május 24.–1710. február 28. S. a. r., az előszót és a jegyzeteket írta *Bánkúti Imre*. (Rákóczi Források.) Budapest, 2005.

²⁵ *Rákóczi*: Emlékiratok, 374. o.

²⁶ *Soós Elemér*: A munkácsi vár. *HK*, 1910. 513. o. Munkács várának XVII. századi kiépítésével kapcsolatban lásd: *Feld István*: A munkácsi vár a XVII. század közepén. In: Erdély és Patak fejedelem asszonya, Lorántffy Zsuzsanna. II. k. Szerk. *Tamási Edit*. Sárospatak, 2000. 23–42. o.

²⁷ *Rákóczi*: Emlékiratok, 374. o.

²⁸ *Rákóczi*: Emlékiratok, 374. o.

²⁹ *Lehoczky Tivadar*: Bereg vármegye monográfiája. I. k. Budapest, 2011. (Reprint.) 234. o.

³⁰ Károlyi Sándor levelei II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. február 21.; 22.; március 8., 31. In: A szatmári béke története és okirattára. Közzétette, történeti bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel ellátta *Lukinich Imre*. Budapest, 1925. (A továbbiakban: *Lukinich* 1925.) 263. o.; *Bánkúti Imre*: Dokumentumok a szatmári béke történetéhez. Budapest, 1991. (A továbbiakban *Bánkúti* 1991.) 47–49., 54. o.; II. Rákóczi Ferenc levele Károlyi Sándornak. Lemberg, 1711. március 9. In: *Lukinich* 1935. 583. o.

³¹ A Rákóczi szolgálatába állt franciákról lásd bővebben: *Markó Árpád*: Francia katonák II. Rákóczi Ferenc seregében. *Magyar Katonai Szemle*, 1934. 200–205. o.; *Köpeczi Béla*: A Rákóczi-szabadságharc és Francia-

hadmérnökök, tüzerítisztek. A fejedelem 1711. január 16-i levelében találkozunk először egy Munkácson szolgáló Lafond³² nevű francia tiszttel, aki hadmérnökként és a munkácsi vár tüzérségének előljárójaként őrnagyi rangban szolgált.³³ A fejedelem instrukciója is említi mint a vár erődítési munkálatainak irányítóját. Rá voltak bízva a felső és alsó vár erődítési tervei. Az instrukció részletesen felsorolja a hadmérnök elvégzendő feladatait és azok sorrendjét is.³⁴ Legelső munkája például az csigának³⁵ az elbontása volt, amit a fejedelem annak tűzveszélyessége miatt rendkívül veszedelmesnek tartott.

Nem csak elvégzendő munkáit szabta meg a fejedelem, hanem szabad kezet adott arra vonatkozóan, hogy mit és hogyan épített, változtat meg a védműveken abban az esetben, ha az ellenség a vár ostromához fogna.³⁶ Lafond azonban nemigen váltotta be a személyéhez fűzött reményeket, mert az egybehangzó panaszok szerint hol részeg volt, hol beteg, hol pedig különböző kifogások miatt elhanyagolta munkáját.³⁷ Utóbb némileg összeszedte magát, mert előljárói szerint serényebben látott munkához, miután közölték vele, hogy csak akkor kap fizetést, ha dolgozik is.³⁸ Persze nem csak rá panaszkodtak, időnként ő is panasszal fordult a fejedelemhez: „Laffon sokat ír s panaszkodik – de ösmerem az embert”; ennek ellenére a fejedelem mégis kérdőre vonta Szentiványit: „mindazonáltal szükséges, hogy informáljon Kegyelmed: micsoda út lehet az, a melyet csináltatott Kegyelmed a hegyoldalban?”³⁹

Lafondon kívül egy Svancz nevű mérnök, „machinista-insenér” is szolgált Munkácson, ő az alsó vár erődítésén dolgozott, de a fejedelmi instrukció szerint feladatai közé tartozott a felső vár számára száraz- és portörő malmok építése is.⁴⁰ Továbbá ő felügyelte a munkácsi lakatosokat, akik egyben fegyverjavítással is foglalkoztak.⁴¹ Svancz szorgalmasabban végezte munkáját, mint Lafond, mert Sennyey kiemeli serénykedését, s Károlyi is úgy látta, hogy inkább Lafond az, aki hátráltatja a munkát és Svancz munkáját is akadályozza.⁴² Áprilisban is folytatódott a vár erődítése. Sennyey István április 24-i levelében tájékoztatja a fejedelmet, hogy a vízimalom palánkkal való megerősítéséhez

ország. Budapest, 1966. Továbbá *Uő*: Magyarok és franciák. XIV. Lajostól a francia forradalomig. Budapest, 1985. A katonai felsővezetésben részt vevő franciákról: *Mészáros Kálmán*: II. Rákóczi Ferenc tábornokai és brigádérosai. A kuruc katonai felső vezetés létrejötte és hierarchiája 1703–1711. Budapest, 2006.

³² A forrásokban Lafond, Lafon, Laffon, La Fond névalakkal is.

³³ *Thaly* 1874. 566. o.

³⁴ „...kinél hagyattatott a városnak delineatiója...” II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. *Thaly* 1874. 587–588. o.

³⁵ Munkács nevezetessége volt a hegy keleti oldalán készült csúsztató, vagy ahogy a korban mondták: csiga. Ez a vár falába vágott és deszkákkal bélelt vályú volt, amelyben csigák segítségével kis taligára rakott terheket húztak fel a várba. *Varjú Elemér*: Magyar várak. Budapest, 1932. 104. o.; *Frecskay János*: Mesterségek szótára. Budapest, 1912. 430. o. Instrukciójában a fejedelem a csiga bontásából származó fa felhasználását is részletesen taglalja. *Thaly* 1874. 586. o. Károlyi ezzel ellenkezőleg a csiga megjavításán fáradozott. Károlyi idézett levele. 1711. február 22. *Bánkúti* 1991. 46. o.

³⁶ II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. *Thaly* 1874. 588. o.

³⁷ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 13. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; „...hanem Lafon talpig jó inzenier is, egészen rosz ember...” Károlyi Sándor levele II. Rákóczi Ferencnek. 1711. március 8. *Bánkúti* 1991. 49. o.

³⁸ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 18. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 25. és április 20. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

³⁹ II. Rákóczi Ferenc levele Szentiványi Jánosnak. Zalusa, 1711. május 11. *Thaly* 1874. 653. o.

⁴⁰ II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. *Thaly* 1874. 587. o. Rákóczi 1711. január 16-án Vay Adámnak írott levelében azért írta latinul az „Újváros” kiépítésére vonatkozó sorokat, „hogy Svancz megértse”. Uo. 566. o.

⁴¹ Uo. 704–705. o.

⁴² Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 13. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; „...még Svancot is impediálja...” Károlyi Sándor levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 8. *Bánkúti* 1991. 49. o.

fogat. „Hogy csak valami nyargaló által is éjcekának idején fel ne égetessék.”⁴³ Majd öt nappal később már a folyamatban lévő építkezéstről tudósít: „Amely lovas had ide jött,⁴⁴ azoknak most csináltak valami kis erősségecskét az vízi malom körül, hogy mind magok holmi portyázó ellenség ellen megmaradhassanak, mind pedig az malmot valamíg lehet, oltalmazhassam.”⁴⁵

A körbesáncolás munkálatai május 5-ére már a befejezéshez közeli állapotban voltak, ekkorra a paliszád⁴⁶ már elkészült, s a mellvédek építése is folyamatban volt.⁴⁷ Sennyey Rákóczi parancsa szerint járt el az ágyúállások építésével kapcsolatban is, melyek már március végére elkészülhettek volna, ha az esős időjárás nem lassítja le a munkálatokat. Azonban nem csak az eső, hanem a pénztelenség is hátráltatta ezt, amit Sennyey az építők jobb kedvre derítése érdekében pálinkával igyekezett ellensúlyozni.⁴⁸ Mindezek ellenére április végére a „bateriák az alsó bástyákon már mind készek, az ágyúk is már rajtok mind helyben vannak, egy szóval vagyok oly dispositióval mind alsó, s mind felső erősségekben, hogy az ellenségnek dühösségét már sustineálhatom.”⁴⁹

A munkácsi őrség

A Munkácsra és a vár alá küldött hadak számát a források szétszórtsága és elégtelensége miatt nehéz pontosan megállapítani. Károlyi március 7-én a fejedelemnek írt levelében a védők létszámát többnek ítéli a szükségesnél: „Az gvarmizon pedig itten jól megszorodott, többre szükségünk annak idején [ostrom esetén] sem lenne, most pedig ennyi sem kellene.”⁵⁰

Hasonló véleményen volt Sennyey István is. Április 4-i levelében arról tájékoztatja a fejedelmet, hogy a száraz malom építéséhez fogat, mert: „feles lévén az had, sok liszt kívántatik.”⁵¹ Sennyey 2500 főnek mondta március közepén Munkács őrségének létszámát.⁵² Közlésének hitelességét támasztja alá Pálffy Jánosnak május végén a Haditanácshoz írt jelentése is, amely Munkács őrségét 1800 hajdúból (*Heyduggen*) és 500 lovasból (*Husaren*) állónak mondta.⁵³

A Munkács parancsnokának készült fejedelmi instrukció részletesen szabályozta a vár belső őrségére rendelt kapososok szolgálati rendjét.⁵⁴ A kaposos századot⁵⁵ a felső vár

⁴³ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 24. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti* 1991. 65–66. o.

⁴⁴ Géczy Gábor regimentjéből körülbelül 200 ember és Zay András karabélyos regimentjéről van szó.

⁴⁵ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 29. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti* 1991. 71. o.

⁴⁶ Palánk vagy paliszád, állhat egy vagy több sorban földbe ásott cölöpökből vagy két egymással párhuzamosan levert oszlopsorból, melyek közé földet döngöltek. A külső oldalát vesszőfonadékkal erősítették meg, majd bevakolták, belső oldalát pedig földtöltéssel erősítették meg. Lásd a 20. jegyzetet!

⁴⁷ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 5. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

⁴⁸ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 25. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

⁴⁹ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 29. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti* 1991. 71. o.

⁵⁰ Károlyi Sándor levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 8. *Bánkúti* 1991. 47–49. o.

⁵¹ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 4. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

⁵² Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 13. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

⁵³ *Lukinich* 1925. 406. o.

⁵⁴ II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. *Thaly* 1874. 583–584. o.

⁵⁵ A kapososok, kaposos palotások (deliák, deliások) Rákóczi udvari hadainak egyik reprezentatív századához tartozó gyalogos testőrök. *Ebergényi* 2010. 381. o. Lásd bővebben: *Kálmán Mészáros*: The Palatial Court Regiment of Ferenc II. Rákóczi. [II. Rákóczi Ferenc udvari palotászezrede. – Ford. *Oláh László*.] *Studia Caroliensia. A Károli Gáspár Református Egyetem folyóirata*, 5. (2004) 3–4. sz. (2006 elején jelent meg.); Európa és Magyarország II. Rákóczi Ferenc korában. Europe and Hungary in the Age of Ferenc II Rákóczi. Nemzetközi konferencia a Károli Gáspár Református Egyetem, a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző

oltalmával bizta meg Rákóczi, száz válogatott legénnyel egy strázsamester felügyelete alatt. Velük együtt a felső várba megfelelő számú tüzért is rendelt. Szigorúan meghagyta azonban azt is, hogy tisztekből csak annyi legyen a felső várban, amennyit annak őrsége indokol, mert a létszámfeletti csak az élelmet fogyasztanak.⁵⁶ Sennyey április 24-i levelében írja Rákóczinak: „Zay uramnak is írtam, hogy az karabélyos regementel jüjjon be mind azért [...] hogy itt, ha hostilitásra fakadunk, cavaleria nélkül éppen nem lehetünk.”⁵⁷ Öt nappal később Zay András, Rákóczi udvari lovas-karabélyos ezredével már Munkácson volt.⁵⁸ A fejedelem elsősorban a lovas hadak szaporítását és összevonását sürgette Munkács körül, ezért instrukciójában megígérte Rétey György, Nikházi György, Beleznay János és Máriássy Ádám ezredeinek odarendelését is. Az volt a véleménye, hogy amíg az ellenség formális ostromra nem készül, addig a lovasságnak nagyobb hasznát lehet venni a környékbeli falvakból történő élelem és pénz begyűjtésénél.

Munkácsra nem csak katonák, hanem azok családtagjai, tehát polgári személyek is menekültek. Még magának Károlynak a családja is Munkácsra érkezett: felesége, Barkóczy Krisztina, gyermekeik, Klára és Ferenc, valamint özvegy anyósa, Koháry Judit. Tovább akartak indulni Lengyelország vagy Moldva felé, de 1711. január 7-én a lengyelországi török–tatár támadásról szóló különböző bizonytalan hírek miatt Barkóczy Krisztina végül családjával együtt a munkácsi alsó várban kiépített szállásán maradt.⁵⁹ Nem csak Károlyi felesége volt Munkácson, itt volt Sennyey István felesége is már jóval azelőtt, hogy férje a vár főparancsnoka lett: „...más főasszonyság Senyey uraméké, s a többi... is itt Munkácson vagyon...”⁶⁰

Hadellátás és pénzügyek

A vár főparancsnokának készült fejedelmi instrukció a hadellátás kérdését részletesen szabályozta. Amint azt már fentebb említettem, Munkácson Rákóczi jelentős készleteket halmoztatott fel. A vár minél jobb ellátása végett egész télen jártak az élelmet, hadianyagot és egyéb hadfelszerelést szállító szekerek és szánok Munkács várába.⁶¹ A védők élelemmel való ellátásában kiemelt szerepe volt a különböző vízi és szárazmalmoknak, melyekben a felhalmozott gabonát őrölték meg.⁶² Amennyiben ostromra került sor, az ostromló csapatok igyekeztek a malmokat és gátjaikat megrongálni és mielőbb tönkreten-

Főiskola, a Közép-európai Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a budapesti Francia Kulturális Intézet, a Magyar Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézete és Múzeuma és a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár szervezésében. Budapest, 2003. szeptember 24–26. 175–194. o.; *Mészáros Kálmán*: Egy reprezentatív testőrszázad II. Rákóczi Ferenc udvarában. A kapcsolatos palotások névjegyzékei (1706. május–szeptember). In: Az értelem bátorsága. Tanulmányok Perjés Géza emlékére. Szerk. *Hausner Gábor*. Budapest, 2005. 469–477. o.

⁵⁶ II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. *Thaly* 1874. 583. o.

⁵⁷ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 24. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti* 1991. 65–66. o.

⁵⁸ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 29. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti* 1991. 71. o.

⁵⁹ Rákóczinak is az volt a kívánsága, hogy Károlyi családja egyelőre maradjon Munkácson. *Lukinich* 1935. 565–567. o.

⁶⁰ Károlyi Sándor levele Eszterházy Dániel kassai parancsnokhoz. Munkács, 1711. január 15. *Bánkúti* 1991. 32–33. o.

⁶¹ Károlyi Sándor levele II. Rákóczi Ferencnek. Gelényes, 1711. február 9. *Thaly* 1874. 573. o.; Rákóczi rendelete a Nagybányán található ólomnak Munkácsra szállításáról. II. Rákóczi Ferenc levele Károlyi Sándornak. Munkács, 1710. december 3. II. *Lukinich* 1935. 553. o.

⁶² A malmok fajtáiról, szerepéről, működéséről bővebben: *Pongrácz Pál*: Régi malomépítészet. Budapest, 1967.; *Balázs György*: Előerővel működő malmok a Kárpát-medencében. *Magyar Mezőgazdasági Múzeum évkönyve, 1986–1987*. Budapest, 1987. 405–446. o.

ni.⁶³ Instrukciójában már Rákóczi is felhívta a vár parancsnokának figyelmét – aki akkor még Vay Ádám volt – a malmok védelmének kiemelt fontosságára, ezenkívül Sennyey és Szentiványi alparancsnok Rákóczihoz írt leveleikben is többször említést tettek a malmok építéséről és őrlési munkájáról.

Rákóczi a munkácsi vár gazdasági irányítását Eötvös Miklósrá, Károlyi Sándor birtokainak egykori jószágigazgatójára bízta.⁶⁴ Közvetlenül a vár főparancsnokának, Sennyey Istvánnak rendelték alá Eötvöst, aki már 1706-tól tiszántúli kerületi főhadbiztosként szolgált a fejedelmet. Felelt az élestarak feltöltéséért és egyéb készletek felhalmozásáért, továbbá az építkezésekhez szükséges anyagok és eszközök beszerzésének feladatai is rá hárultak. Jellemző az ellátás nehézségeire, hogy a fejedelmi instrukció szerint a kenyér- és húsfejadagon lehetőség szerint csalással is takarékoskodnia kellett.⁶⁵ Sennyey István hűen követte a fejedelem parancsát: „Az prófont házzal⁶⁶ is, olykor egy két napot ellopatom, annak erogatiójában punctualis kívánok lenni és nem másképpen, hanem csak secundum purum statum effectivum, hogy annyival is inkább conferáltassék az élés.”⁶⁷

A Munkácson felhalmozott készletekből azonban nem csak a védőket, hanem Rákóczi Lengyelországban lévő udvarát is el kellett látni: „Mellettünk levő udvarunk intertentiójára kívántató szalonna, bor és egyéb victuáléknak konyhához való eszközöknek munkácsi várunkból való kihozattatások iránt, nem különben tekintetes nemzeti vitéz Vay Ádám udvarunk és praetoriana militiánk marschallusa, úri hívünk szükségére való naturáléknak kivittetések iránt is midőn requiráltatni fog, bocsáttassa ki szabadosan Kegyelmed.”⁶⁸

Március második felében Sennyey még arról számol be a fejedelemnek, hogy gazdasági ügyei a körülményekhez képest jól haladnak, a malmok folyamatosan őrlőnek, így lisztet nem csak a vár alatti palánkba, de fel a várba is tudnak hordani. A munkácsi felső vár készleteire utal a fejedelmi instrukció, mikor a felső várat védő katonasághoz annyi élelem (porciókészlet) rendelését írja elő, hogy az egy évig kitartson úgy, hogy az alsó vár készleteire ne legyen szükség.⁶⁹ Azonban hamarosan megsokasodtak Sennyey panaszai az élelmiszerkészlettel kapcsolatban, mivel időközben a Munkácson koncentrálló kuruc katonaság és az ide menekülők számának emelkedése miatt április elejére a liszt már jelentősen megfogyatkozott a várban. A malmok „őrlő kapacitása” nem bírta az őrség liszttel való ellátását, „feles lévén az had, sok liszt kívántatik”. Sennyey ezért legfontosabb feladatának a malmok építését és munkába állítását tartotta, mivel a külső őrlés „az marha szekerek nem léte, és az utak gonoszsága miatt” lehetetlen.⁷⁰ Azonban a szigorú takarékoskodás dacára már május második felére annyira fogyóban volt a kenyér

⁶³ Amint azt itt, Munkácson és Kassán is tették. Lásd Bánkúti Imre 7. jegyzetben idézett munkáját, 879. o.

⁶⁴ Eötvös tevékenységéről bővebben: *Kovács Agnes*: Egy kelet-magyarországi karriertörténet: Eötvös Miklós pályája. In: Tanulmánykötet a 60 éves Gebei Sándor tiszteletére. Szerk. *Besze Tibor – Miskei Antal*. Eger, 2007.

⁶⁵ II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. *Thaly* 1874. 573., 587. o.

⁶⁶ Prófont vagy „prófont ház”, azaz katonai élelmészeti raktár. Felelős vezetője a prófontmester, akinek pontos listát kellett vezetnie a vár gabona és egyéb élelmiszerkészleteinek beviteléről és kiadásáról, amelyről állandóan tájékoztatnia kellett a vár parancsnokát. Felügyelte a molnárokat és a sütőket, gondoskodott a tűzifa beszerzéséről, a sütőház, a magazinum és környékének tisztán tartásáról. *Bánkúti Imre*: Hadellátás és hadtápszervezet Rákóczi hadseregében. In: a Rákóczi-tanulmányok c., 11. jegyzetben hivatkozott munkában, 174. o.

⁶⁷ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 13. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

⁶⁸ II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak. Sztrij, 1711. március 21. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; „Innen az erősségből hopmester uram ő kegyelmének kívánságára, úgy Vay uram szavaira, nem csak portékát, de élést is kihordattak.” Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 4. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

⁶⁹ II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. *Thaly* 1874. 583. o.

⁷⁰ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 4. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

és a hús, hogy a védők soraiban kisebb zúgolódás támadt a készletek megfogyatkozása miatt. Az alsó vár őrsége számára már liszt sem volt, és ha az alsó malom is elveszik, nem is lesz, írja Sennyey.⁷¹

Pénz tekintetében sem álltak jobban a védők, olyannyira, hogy röviddel az után, hogy Sennyey átvette a vár fölötti parancsnokságot, rögtön a hadak fizetlenségének problémájával kellett szembesülnie. A vitézlő rend arra vonatkozó panaszait, hogy egy hónapja nem kaptak a hadak hópénzt, Szentiványi János, Turcsányi János, Bagossy László, Bagossy Mihály közvetítették számára. Kőrössy György komornyik Rákóczi ezüstkészletéből 1000 rénes forintot fizetett ki a karabélyosoknak és más alakulatoknak.⁷² Balogh Gáspár fizetőmester – akinek a feladata a munkácsi helyőrség zsoldjának fizetése volt – biztatta Sennyeyt, hogy a fizetésekre áprilisban elég lesz az adóbeszedésből származó bevétel, de kételkedett abban, hogy a későbbiekben a közel 4000 rénes forintnyi összeget, ami az őrség havi fizetésére kell, csak az adószedésből elő tudják teremteni.⁷³ A kocsmázatásból származó bevételeket is felhasználták arra, hogy az őrség fizetlenségét valamelest orvosolják.⁷⁴

Rákóczi instrukciójának megfelelően öthetente kellett a hópénzt kiadnia, továbbá a felső vár és az alsó város őrségén kívül még a környéken állomásozó Charrière-ezred zsoldját is neki kellett előteremteni, azonban az ehhez szükséges pénz nem mindig állt rendelkezésére.⁷⁵ Sennyeynek már április elején saját pénzéből kellett 1000 rénes forint kölcsönt adnia, hogy a költségeket valahogyan fedezni tudják.⁷⁶ A pénztelenség az erődítési munkálatokra is kihatott. Április 20-i levelében Sennyey panaszkodik Rákóczinak, hogy jól folya a munka, és a sánc körül való elmaradt részek is készülnének, ha lenne pénz, mert akkor a hajdúkat is munkába tudná állítani, de még a rendes fizetésükre is alig van pénz hétről-hétre.⁷⁷

Munkács helyzete a béketárgyalások idején

Rákóczi diplomáciai céljainak eléréséhez rendkívül fontos volt, hogy Munkács vára a lehető legtovább kitartson. A vár parancsnokaihoz, majd a vár őrségéhez írt leveleiben nem mulasztotta el kitartásra buzdítani a védőket. Azonban ez egyre nehezebben ment.

A szövetkezett rendek Magyarországon levő tagjai 1711. április 6-án elfogadták az előzetes béketervet. A gyűlés határozataival a munkácsi és az ungvári őrség nem értett egyet.⁷⁸ Azonban Sennyey többekkel együtt azon az állásponton volt, hogy a tárgyalásokat még abban az esetben is folytatni kell, ha a „Felséges Fejedelmünk ezen pacificationnak rendesen leendő conclusiojára és végben vitelére [...] bizonyos akadály miatt ezen utolsó és peremptorius terminusra ki nem jöhetne.”⁷⁹

Sennyeyék bíztak benne, hogy Rákóczi hamarosan visszatér Lengyelországból, de április második felére egyre nyilvánvalóbb lett, hogy a fejedelem – egyelőre – nem készül vissza az országba. Április 16-i levelében a kuruc haderő általános békevágyáról megírta

⁷¹ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 20. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

⁷² Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 13. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

⁷³ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 4. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

⁷⁴ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 18. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

⁷⁵ Károlyi Sándor levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 31. *Bánkúti* 1991. 54. o.

⁷⁶ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 4. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

⁷⁷ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 20. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

⁷⁸ Ebeczky István levele Szentiványi Jánosnak. Ungvár, 1711. április 14. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

⁷⁹ Sennyey István levele Károlyi Sándornak. Munkács, 1711. április 22. *Bánkúti* 1991. 64–65. o.; Pulyainál eltérő szöveggel: *Pulyai János: Szatmári békeség. S. a. r., a bevezetőt írta, a jegyzeteket és mutatókat Mészáros Kálmán közreműködésével összeállította Bánkúti Imre. (Rákóczi Források.) Budapest, 2007. 161–163. o.*

Rákóczinak, hogy „ez a mi hadakozást megunó és csak otthon lakni kívánó nemzetünk az hamar leendő succursus iránt teljességgel kétségben esvén, az Pálfi uram által, ám-bár imilyen-amolyan, oblatumokhoz gondolatlanul” ragaszkodik. Kénytelen volt azt is megvallani, hogy ha a fejedelem „vagy ki nem talál jöhetni az praefigált gyűlésre, vagy bizonyos succursussal nem fogja őket consolálni, Pálfi pedig mindent fog ígérni, bezzeg lesz mesterség benne mostani resolútiójokat [a háború folytatására] tovább is megtartani, amint is egyedül Istennek nagy munkája lesz – ha kiváltképpen Felsőged ki nem talál jöhetni az huszti terminusra – az hadakozásban tovább való megmaradások”.⁸⁰

A fejedelem a kedvező diplomáciai híreket is felhasználta, hogy a vár védőit kitarásra buzdítsa. Amikor értesült arról, hogy az angol kormány megbízottat küldött Bécsbe „a mi békességünk elősegítésére”, ezt a cár közeledésének hírével együtt még aznap megírta Sennyeynek. Április 18-i levelében bizalmasan közölte Sennyeyvel, hogy a cár „még jövelele előtt” tudtára adta, „hogy resolválta a francia királlyal való colligatiót”, és kérte, hogy ne praecipitálja a tractát Rákóczi, „mert elérkezvén, kész minden lehetőképpen megsegíteni bennünket”. Ennél is beszédesebbek Rákóczi Sennyeyhez intézett sorai. „Kegyelmed Istenére, lelkére s hitire kérem s kényszerítem Kegyelmedet: viselje gondját váramnak, a melyet, mint egyetleneg kéncsemet, particularis bizodalomtól viseltetvén, bíztam Kegyelmedre, – hadd ne csalattattassam már meg az Kegyelmed személyében is, úgy, mint Károlyiében, s lássa a keresztény világ, hogy állhatatos szívé magyar is találta-tik, s ne legyünk épen csúfjára az keresztény világnak, s ne tetézzük hitelenséggel dicsőséges Confoederatiókat! Vegye Kegyelmed szívére igyünknek igazságát, melyhez való zelustul viseltetve, sokszor láttam könyvbe lábni az Kegyelmed semeit, s felbuzdulni szívé”.⁸¹

Tagadhatatlan, hogy a fejedelem optimizmusa hatással volt Sennyey Istvánra. Április 22-én levelében még a békés megegyezés mellett foglalt állást, Rákóczi levelének hatására két nap múlva már az elutasítás álláspontjára helyezkedett.⁸²

1711. április 17-én Bécsben váratlanul meghalt I. József császár és magyar király. Halálát Pálffyék eltitkolták, nehogy ez további nehézségeket okozzon, és a tárgyalásokat minél hamarabb be tudják fejezni. Károlyi Sándor és Pálffy János 1711. április 30-án aláírta Szatmár városában a békét, az uralkodó és az alattvalók megegyezését. Másnap Majténynál a hadiszemlére összehívott mintegy tizennégyezer főnyi kuruc katonaság földbe szúrt száznegyvenkilenc zászlót, letette a fegyvert, és hűséget esküdt az akkor már halott uralkodónak.⁸³

A szatmári béke mindenkinek bűnbocsánatot ígért és garantálta a felkelőknek elkobzott birtokaik visszaadását. A vallásügy rendezését az összehívandó országgyűlésre utalta, Erdélyt a karlócai békében rögzített állapotában hagyta. Első pontja rendelkezik Rákóczi személyére vonatkozóan: a kegyelem mellett összes ingó és ingatlan vagyonát meghagyta, mindkét országban azon birtokok kivételével, melyek vártartozékok voltak.

A hűségeskü letételére az okirat háromhetes határidőt adott Rákóczinak, de várait köteles volt a hűségeskü letételének elhalasztása esetén is azonnal átadni és tartozik azok átadására utasítást adni a várparancsnokoknak, továbbá ki kell vonnia a várakból a katonaságot. Ezzel szemben királyi részről azt ígérték, hogy a várak a fejedelem javaiban és

⁸⁰ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 16. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; Lukinich 1925. 127. o.

⁸¹ II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak. Kukizów, 1711. április 18. *Thaly* 1874. 623–624. o.

⁸² Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 24. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; Bánkúti 1991. 65–66. o.

⁸³ *Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes*: II. Rákóczi Ferenc. Harmadik javított kiadás. Budapest, 2004. (A továbbiakban: *Köpeczi – R. Várkonyi* 2004.) 465. o.

jövedelmeiben károkat nem okoznak, s őrségeik császári zsoldpénzen tartatnak.⁸⁴ Amikor a császár halálhíre eljutott a fejedelemhez, ismét azt írta Sennyei Istvánnak, hogy ne adja fel az erősséget, a császár halálában Isten „csudálatos munkáját” látta, mely az ellenségeskedések továbbfolytatását indokolatlanná tette, továbbá Rákóczi szerint tárgyalanná vált minden olyan megállapodás is, amit az uralkodó halála után kötöttek. „Mindaddig azért – írta Sennyeinek – míg királyunk nem lesz, én a tractát nem concludálhatom, se váramat s jószágomat valakinek adni nem tartozom, ha valaki pedig azt el akarja foglalni: az erő és törvénytelen hatalom ellen a természet és szabadságunktól adott facultással lehet élni, és azok, úgy a practicák ellen szükséges is, hogy megoltalmazza Kegyelmed [...] mivel az Isten maga csodálatos munkájával, az császár véletlen halála megsínálta a békeséget s ezentúl csak akkor és azok ellen reviviscál Confoederatiónk ereje, amikor és az kik szabadságunk rontására fognak igyekezni, és törvényes utakon nem fognak járni.”⁸⁵

Az uralkodó halálának kitudódása utáni feszült várakozás, a békekötés és a politikai esélyek latolgatása jól nyomon követhető Sennyei, Szentiványi és Rákóczi egymásnak írt leveleiben. Rákóczi álláspontját magukévé téve arra hivatkoztak a vár átadását követelő Pálffy Jánosnak és Károlyi Sándornak írt leveleikben, hogy a király halálával megszűnt az ellenségeskedés minden oka, nincs kinek feladni a várat, ezért meg kell várni az új király megválasztását, azt követően ők is egy akarattal csatlakoznak az ország döntéséhez.⁸⁶

Ebergényi László császári altábornagy is csupán okoskodásnak tartotta Sennyei érvelését, majd a következő ironikus példával summázta Károlynak a munkácsiak helyzetét: „...az torma egyszer akarván magát kölletni, avval dicsekedett, hogy ő mézzel igen jó. Arra az méz felel, s mondja, hogy ő torma nélkül is igen jó! Sennyei Uram is Munkáchostul az országgal jó, de az ország őkegyelmek nélkül is igen jó.”⁸⁷

A fejedelem felszólította mindazokat, akik aláírták a szatmári békét, hogy térjenek vissza hűségére, gyülekezzenek Munkácson és Esterházy Antal parancsainak, engedelmeskedjenek, akit azért küld haza – a fegyverszünet betartását szigorúan meghagyva –, hogy a hűségén megmaradt hadakat összegyűjtse és kihozza Rákóczi után Lengyelországba.⁸⁸ Utasította továbbá Sennyeit, hogy a parancsnoksága alatt lévő hadakkal tartózkodjon mindenféle ellenségeskedéstől, mert amíg nincs új király, a szabadságért való harcot is beszüntetik.⁸⁹ Szentiványi erről ekképpen tájékoztatta Náray László brigadéroszt: „nem bántjuk mi senkit, semmi hostilitást nem exerceálunk, offensive lenni nem is kívánunk, de az deffenziót el nem mulatjuk, ha bánt valaki.”⁹⁰ Esterházy bejövetelére végül nem került sor, mert miután megtudta, hogy Kővár, Ungvár és Huszt megnyitotta kapuit a császáriaknak, nem vállalkozott a rábizott feladat végrehajtására.⁹¹

⁸⁴ Lukinich 1925. 141. o.

⁸⁵ II. Rákóczi Ferenc levele Sennyei Istvánnak. Zalusa, 1711. május 10. *Thaly* 1874. 647–649. o.

⁸⁶ Rákóczi közjogi álláspontját Munkács védői több levélben is megfogalmazták. Sennyei István és a munkácsi őrség levele Pálffy Jánosnak. Munkács. 1711. május 13. után. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1106–1107. o.

⁸⁷ Ebergényi László levele Károlyi Sándorhoz. 1711. május 17. *Ebergényi* 2010. 132. o.

⁸⁸ II. Rákóczi Ferenc levele Sennyei Istvánnak. Zalusa, 1711. május 10. *Thaly* 1874. 647–649. o.; *Köpeczi – R. Várkonyi* 2004. 477. o.

⁸⁹ II. Rákóczi Ferenc levele Sennyei Istvánnak. Zalusa, 1711. május 10. *Thaly* 1874. 647–649. o.

⁹⁰ Szentiványi János levele Náray Lászlónak. Munkács, 1711. május 11. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1103–1104. o.

⁹¹ Lukinich 1925. 155. o. „Huszt már megvagyon”. *Ebergényi* 2010. 123. o.

Belső békétlenség

Május első napjaiban a várőrségen belüli villongások is nehezítették (csökkentve ezzel egy eredményes védelem esélyét) a munkácsi védők és Sennyey István helyzetét. A kapcsos század két főtisztje, Péchy Miklós és Nagyidai Sámuel nem bizván parancsnokaikban, árulással gyanúsították és életveszélyesen megfenyegették Sennyey Istvánt és Szentiványi Jánost, majd Bay László előtt is nyíltan fellázadtak. A „labancság”, az árulás vádját arra alapozták, hogy Károlyinét ki akarják Munkácsról engedni minden javával együtt, és hogy Rákóczi kukizóvi kiáltványát, valamint a beküldött békeokmány szövegét nem olvasták fel előttük. Miután május 3-án Sennyey mindkettőt kihirdette, utóbbit elküldte Rákóczinak is.

A két parancsnok életén kívül Rákóczi más, Munkácson maradt híveinek és Károlyi feleségének a testi épsége is veszélyben forgott. A két kapcsos főtiszt a fizetéssel is elégedetlen volt, továbbá a megfenyegetett személyek és Rákóczi várban hagyott javaira is szemet vetettek.⁹² Miután megmutatták nekik Rákóczi levelét az erre vonatkozó parancsokkal, sikerült némileg lecsillapítani a kedélyeket. Sennyey és Szentiványi másnap felhívatta a felső várba a tiszteket, és felajánlották, hogy ha kifogásuk van velük szemben, ők készek átadni a parancsnokságot és Rákóczi elé járulni: döntse el, vétkesek-e a „labancságban”. Sennyey levélben könyörgött a fejedelemnek, hogy küldjön más parancsnokot helyette.⁹³ Rákóczi azonban bizalmáról biztosította és megerősítette Sennyeyt munkácsi főparancsnoki tisztében, és megnyugtatta, hogy gyanúja nem a várban lévőkre, hanem a kintről érkezettek felé irányult, akik hűségében jogosan kételkedett. Túlzottnak nevezte a kapcsos tisztek buzgalmát, és kérte Sennyeyt, tartsa meg az erősséget jelenlegi állapotában. Biztassa a védőket, és ha támadás érné, védjék meg a várat. Kérte, legyen gondja arra is, hogy a hűségén maradt hadak ne tegyenek kárt. Sennyey és Szentiványi panaszára Rákóczi a kapcsos főtiszteket engedelmisségre intette és meghagyta: „respublicát ne csináljanak”.⁹⁴

Károlyi Munkácson rekedt családjának helyzete már áprilisban bizonytalan volt. Sennyey április 30-án keltezett levelében kért utasítást a fejedelemtől, hogy mitévő legyen az elpártoltak Munkácson maradt családtagjaival, többek között Károlyi feleségével. A fejedelem válaszában közölte Sennyeyvel, hogy a tisztek feleségeit, aki kéri, engedje szabadon és senki személyében a legkisebb bántódás se essék. Károlyi feleségének elengedéséhez azzal a megszorítással járult hozzá, hogy csak Károlyi másodszeri kérésére engedjék távozni, élésen és borán kívül minden vagyonával együtt. Ha Károlyi másodszor „nem requirálna” a felesége kibocsátása iránt, csak a maga kérésére az asszonyt ne engedje ki.⁹⁵ Miután Károlyi április 28-án Szentiványinak írt levelében is sürgette kibocsátásukat, Sennyey engedélyezte a család távozását, akik május 9-én már Károlyi olcsvai birtokán tartózkodtak.⁹⁶ A katonák fenyegetőzése miatt Sennyey úgy döntött, hogy előbb csak Károlyi feleségének anyja és Károlyi gyermekei térjenek haza, Károlyinét pedig a nagyobb biztonsága érdekében felköltöztette a felső várba.⁹⁷ Felesége leveléből Károlyi arról is értesült, hogy a várban a lázongó hajdúk azt tervezték, hogy miután a vár parancsnokaival végeznek, megölik őt is, gyerekeiket életben tartják addig, míg Károlyi a vár alá megy, s majd akkor kilövik őket az ágyúkból.⁹⁸

⁹² Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 4. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

⁹³ Uo.

⁹⁴ II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak. Zalusa, 1711. május 10. *Thaly* 1874. 648. o.; II. Rákóczi Ferenc levele Szentiványi Jánosnak. Zalusa, 1711. május 11. Uo. 652. o.

⁹⁵ II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak. Zalusa, 1711. május 10. *Thaly* 1874. 648. o.

⁹⁶ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Nagykároly, 1711. május 9. *Ebergényi* 2010. 119. o.

⁹⁷ Sennyey István levele Károlyi Sándornak. Munkács, 1711. május 4. *Lukinich* 1925. 359–361. o.

⁹⁸ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Nagykároly, 1711. május 7. *Ebergényi* 2010. 118. o.

Blokád és kapituláció

A vár sorsa a szatmári békekötést követően sem dőlt el rögtön. Miután május derekára Kővár, Ungvár és Huszt megnyitotta kapuit a császáriaknak, már csak egyedül a Sennyey István vezette munkácsi őrség tartott ki Rákóczi mellett. A békekötés után a védők száma jelentősen megfogyatkozott, mindennaposak lettek a szökések.⁹⁹ A munkácsi őrség állapotáról Szentiványi János május 9-i levelében így tájékoztatta a fejedelmet: „Itt hányja az hab az embereket, még az eleit is, az mostani nem pacificációnak mézének mérges vize elkezdte fogni sokaknak száját, tekenőben levő vízhez hasonló elméket tántorítani”, rögtön hozzá is tette: „de ne búsuljon Felséged, valamint, valahogy, de lélekben találja Felséged Munkácsot”. Továbbra is kitartanak, de kérte Rákóczit, amivel lehet – lóval, emberrel –, támogassa őket, mert Szentiványi saját ezrede, Károlyi és Bagossy ezredei létszámban jelentősen megfogyatkoztak.¹⁰⁰ Május első felére szinte teljesen feloszlott a Pelargus János, Bélteki Tivadar és Kozma János hadnagyok parancsnokságai alatt álló három szabad század hajdúság, amelyeket még 1711 elején Rákóczi állíttatott fel a munkácsi őrség segítésére, és a strázsáláson kívül az éléshajtás, portyázás, adószedés volt a feladatuk.¹⁰¹

Május 13-án Nagymihályon keltezett levelében Pálffy meghódolásra és a vár átadására szólította fel a munkácsiakat. Abban az esetben, ha átadják a várat, módjában áll kiterjeszteni rájuk a béke érvényességét, mind személyükre, mind jószágukra nézve teljes kegyelmet kapnak. Kilátásba helyezte, hogy ha nem adják fel a várat, akkor ő maga fog odamenni és blokád alá veszi őket. Mihelyt azonban a vár alól elmegy, az odarendelt tiszttel már nem lesz módjuk tovább tárgyalni.¹⁰²

Sennyey Rákóczi álláspontját tolmácsolva arra hivatkozott, hogy a király halálával megszűnt az ellenségeskedés oka és minden alapja, nincs kinek feladni a várat. Meg kell várni az új király megválasztását, azt követően ők is egy akarattal csatlakoznak az ország döntéséhez. Addig azonban semlegesek kívánnak maradni és biztosították a császári csapatok főparancsnokát, hogy ők mindenféle erőszaktól tartózkodni fognak.¹⁰³ Eközben a császári csapatok közeledtek Munkács felé, május közepére ők tartották ellenőrzés alatt a vár környékét. A Tiszántúlon is megkezdték a hadműveleteket, Rabutin¹⁰⁴ már Szőlös¹⁰⁵ felé „comandiroztat”, Ebergényi László Kálló, Pálffy pedig Ungvár felől közelített, mintegy kétezer lovassal és néhány száz gyalogossal.¹⁰⁶ A császáriak megkezdték a szatmári erőd újjáépítését,¹⁰⁷ melynek lebontását még 1705 elején

⁹⁹ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 4. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

¹⁰⁰ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 9. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1099–1100. o.; Barkóczy Krisztina is tájékoztatta férjét május 5-i levelében a szökésekről. Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Nagykároly, 1711. május 7. *Ebergényi* 2010. 117. o.

¹⁰¹ Szentiványi János II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 9. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1099–1100. o.; II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. *Thaly* 1874. 589–590. o.

¹⁰² Pálffy János levele Sennyey Istvánnak és a munkácsi őrségnek. Nagyszentmihály, 1711. május 13. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1105–1106. o.

¹⁰³ Sennyey István és munkácsi őrség levele Pálffy Jánosnak. Munkács. 1711. május 13. után. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1106–1107. o.

¹⁰⁴ Itt feltehetően a Rabutin dragonyosrezdről van szó, mivel 1710–11-ben Jean Luis Rabutin de Bussy gróf a tényleges katonai szolgálathoz már visszavonult. ez időben Carl Ludwig Acton báró (ezredes) parancsnoksága alatt állt az egység. *Ebergényi* 2010. 412–413. o.

¹⁰⁵ Nagyszőlös (Ugocsa vármegye), ma Vinohryyiv (Ukrajna).

¹⁰⁶ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek, Munkács, 1711. május 20. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1121–1122. o.

¹⁰⁷ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek, Munkács, 1711. május 15. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1114. o.

rendelte el Rákóczi, és még az év végére gyakorlatilag a vár mint katonai objektum megszűnt létezni.¹⁰⁸

Rákóczi egyre világosabban látta a munkácsi őrség ingadozását. A vár parancsnokainak írt leveleiben,¹⁰⁹ hol gúnyosan, hol felháborodva szólt kishitűségükről: „...aki ittenvaló fáradságos munkáim által vígasztal, s nemzetem gyengeségével, óránként hanyatló sorsával szomorít...bóldogtalan eszetekkel mégis nem az Istenben vetitek reménségteket, s igyünk igazságában, – hanem nékem panaszolkodtok, s azt gondoljátok, hogy lehessen emberi mód szerént többet cselekednem, mintsem cselekszem”. Arra, hogy az uralkodó halála utáni megváltozott helyzetben „ki nem holt a német Magyarországból” és még mindig fenyegeti őket: „fogy bennetek a reménség, újonnan haldoklotok, s rész szerint kívánjátok, hogy bíztassalak benneteket, másfelől bennem is nincsen bizodalmatok, – mintha az én hatalmomba volna noscere tempora, quae Pater posuit in potestate sua, s én erővel vehetnék másokon.”

A fejedelem arra számított, hogy a császáriak nem fogják a várat blokád alá venni, mert „azon pusztá földön s Munkács környékén”, amelyet maguk pusztítottak el, hogy a munkácsi védők ne tudják élelmezni magukat, magukat sem tudnák élelmezni, ezért ne gondolják, hogy képes „nevezetes corpust tartani” ellenük? Látja Isten, szánom értetlenségteket; és a midőn annál, amit írtam s amit cselekszem, többet ne[m] cselekedhetem, s ha azoknak nem hisztek, haszontalan elmémet rátok fárasztani...”¹¹⁰ Rákóczi azonban tévedett. Ugyanazon napon, amikor e sorokat papírra vetette, a császári csapatok megérkeztek Munkács alá. A fejedelem korábbi, minden ellenségeskedést megtiltó parancsa ellenére, május 17-én délelőtt 10 óra tájban Pálffy János vezetésével a vár alá érkező német corpust háromszori ágyúlövessel „köszöntötte” a munkácsi őrség.¹¹¹ Még aznap kiengedték Károlyi feleségét, Barkóczy Krisztinát is Munkácsról.¹¹² Másnap Pálffy indulatol levelében utasította el a védők minden kifogását, és további ellenállás esetén kilátásba helyezte, hogy nem katonai ellenségként, nem kurucként, hanem tolvajok s rablók módjára fog bánni velük.¹¹³ Május 19-én kelt levelében az őrség ezt a fenyegetést még visszautasította, s kitarítottak amellett, hogy minden ellenségeskedés nélkül, az ország törvényeinek megfelelően, mint ahogy azt többször hangoztatták, csupán a vár ura, Rákóczi Ferenc számára kívánják megtartani Munkácsot, de az új király megválasztása után készek azt átadni.¹¹⁴

A szatmári vár újjáépítésével kapcsolatos problémákról Ebergényi László és Károlyi Sándor egymásnak írt levelei tájékoztatnak: *Ebergényi* 2010. 202., 207., 214., 217., 228., 237., 244., 260. o. Pálffy János álláspontja a vár felújításával kapcsolatban: uo. 230. o.

¹⁰⁸ *Oross András*: Várombolások a Rákóczi-szabadságharc idején. *HK*, 124. (2011). 4. sz. 1043. o. Szatmár várával kapcsolatban lásd még: *Markó Arpád*: Le Maire francia-kuruc hadmérnök brigadéros szemlejelentése Szatmár és Ecsed várainak állapotáról 1705 februárjában. *HK*, új folyam 2. (1955) 3–4. sz. 432–451. o.

¹⁰⁹ II. Rákóczi Ferenc levele Szentiványi Jánosnak. Zalusa, 1711. május 17. *Thaly* 1874. 665–668. o.; II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak. Zalusa, 1711. május 17., II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. Uo. 668–669. o.

¹¹⁰ II. Rákóczi Ferenc levele Szentiványi Jánosnak. Zalusa, 1711. május 17. *Thaly* 1874. 665–668. o.

¹¹¹ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek, Munkács, 1711. május 20. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1118–1119. o.; Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 20. és 21. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1121–1124. o.

¹¹² Károlyi Sándor levele Koháry Istvánnak. Olcsva, 1711. május 18. *Bánkúti* 1991. 77. o.

¹¹³ Pálffy János levele Sennyey Istvánnak és a munkácsi őrségnek. Munkács. 1711. május 18. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; Pálffy fenyegetőzéseire: *Pulyai János*: Szatmári békeség. S. a. r., a bevezetőt írta, a jegyzeteket és mutatókat *Mészáros Kálmán* közreműködésével összeállította *Bánkúti Imre*. (Rákóczi források.) Budapest, 2007. (A továbbiakban: *Pulyai*: Szatmári békeség.) 216. o.

¹¹⁴ A munkácsi őrség levele Pálffy Jánosnak. Munkács, 1711. május 19. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1115–1116. o.

A császári főparancsnok egyre türelmetlenebbül sürgette a vár átadását. Sennyey István írja Rákóczinak május 21-én, miután megírták Pálffyynak, milyen feltételek mellett adnák át Munkácsot, melyre neki egyéb válasza nem volt: „hanem össze szidván az anyánkat” elment, Löffelholzot¹¹⁵ hagyta ott olyan parancssal, hogy „valamit kaphat közülünk, mindgyárt felakasztassa”. Sennyey azért írta ezeket Rákóczinak, hogy a külföldi hatalmak is lássák „mely méltatlan, mely igaz ok nélkül kívánja eö Ngha Munkácsot, s oda nem adásért több vérontást, s könnyen következhető újabb hadakozást s édes hazánknak nagyobb pusztítását igyekezzen szerezni s tapasztalhatóképpen egyenesen arra fog okot adni csak ő nagysága és nem más, mert midőn szóval is kérdezték volna ő nagyságától embereink, hogy ki lesz már nekünk ellenségünk Munkácsnak fel nem adásért? Azt felelte, hogy senki nem egyéb, hanem Pálffy János.”¹¹⁶

A császári főparancsnok már távozni készült Munkács alól, amikor – május 19-én – Károlyi a vár alatti táborba ért, majd ő is kísérletet tett a Munkácsiak küldötteinek meggyőzése érdekében, de ő sem járt sikerrel. A tárgyalások eredménytelensége után ő is azzal távozott, hogy részéről a várvédők „vesszenek ottan”.¹¹⁷ Ebergényi László is nehezményezte, hogy tárgyalással nem sikerült megadásra bírni a munkácsi őrseget. Véleménye szerint körültekintőbben kellett volna tárgyalni velük, mivel ő is így ért el eredményt Kassán.¹¹⁸ Károlyi is azon az állásponton volt, hogy ha úgy tárgyaltak volna a munkácsiakkal, mint korábban Huszt és Ungvár védőivel, már német őrseg lenne a várban.¹¹⁹

Munkács szabályos ostromára nem került sor, a vár alatt Löffelholz altábornagy maradt az ostromzár kiépítésére, aki a város Podhering¹²⁰ felé eső kertjénél foglalt állást.¹²¹ A várvédők követve Rákóczi korábbi parancsát, továbbra is tartózkodtak ellenségeskedéstől, ahogy a császáriak is.¹²² Ők azért tartózkodtak a támadástól, mert Löffelholznak nem volt elég olyan katonája, aki ismerte volna a vidéket, május végén ezért száz katonát kért Károlyitól, aki azonban nem tudott eleget tenni a kérésnek.¹²³ Május 31-én vasárnap bekövetkezett az első összecsapás: a császáriak elhajtották a várbeliek vágómarháinak jelentős részét és számos lovat is, 16 embert vágtak le, és 12-t fogtak el.¹²⁴ A következő napokban Löffelholz megkezdte az ostrom előkészületeit, Sennyey István becslése szerint ekkor már a császáriak 1500 gyaloggal, 2000 lovassal és 12 ágyúval rendelkeztek, ez utóbbiak közül három 12 fontos, a többi pedig kisebb ágyú volt, melyekhez még három mozsárágyú is járult.¹²⁵

¹¹⁵ Löffelholz, Georg Wilhelm báró (1661?–1717/1720?), császári ezredes, 1707-től altábornagy. 1711-ben ő irányította a munkácsi vár blokádját és ostromműveleteit.

¹¹⁶ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 21. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1123–1124. o.; *R. Várkonyi Agnes: Esélyek és alternatívák a szatmári béketárgyaláson.* HK, 124. (2011) 4. sz. 1004. o.

¹¹⁷ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Olcsva, 1711. május 21. *Ebergényi* 2010. 141. o.
¹¹⁸ „...s nem is hasznos ott ijesztéssel s fenegetéssel ágálni s haragra erupálni [gerjedni] a’ hol nem filnek...” Ebergényi László levele Károlyi Sándornak. Oros, 1711. május 24. *Ebergényi* 2010. 148. o.

¹¹⁹ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Nagykároly, 1711. május 23. *Ebergényi* 2010. 143. o.

¹²⁰ Podhering, majd később Órhegyalja (Bereg vármegye), ma Munkács egyik városrésze.

¹²¹ Ebergényi szerint hibás döntés volt, hogy Löffelholzot hagyták Munkács alatt, mert ha tárgyalni akarnak is a munkácsiak, nem valószínű, hogy Löffelholznak adnák át a várat. Ebergényi László levele Károlyi Sándornak. Oros, 1711. május 24. *Ebergényi* 2010. 149. o.

¹²² „Miulta az német ideszállott, azulta mint egymás baráti valánk.” Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. június 4. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.

¹²³ „...a katonái tudatlanok” voltak „...az föld situációjában...” Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Nagykároly, 1711. május 23. *Ebergényi* 2010. 143. o.

¹²⁴ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. június 4. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1129. o. Károlyi már június 3-án tájékoztatta Ebergényit a rajtaütésről. *Ebergényi* 2010. 165. o.

¹²⁵ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. június 4. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1129. o.

Sennyey június 3-án Zay Andrászt küldte követségbe Pálffyhoz Kassára: háromhavi fegyverszünetért¹²⁶ cserében készek neki átadni az alsó várat, amely szerinte „úgyis oda lesz, ha a malom elvész”, mert az ellenség „még most csak malmainknak elrontására igyekszik”.¹²⁷ Pálffy hajthatatlan volt, a Zay által vitt fegyverszüneti ajánlatra elutasító választ adott.¹²⁸ Zay június 11-én tért vissza Pálffy válaszával, mire az őrségben felgyorsult a bomlás folyamata. Zay másnap így írt Rákóczinak: „Az újvári hadak¹²⁹ nem kívánván megvárni az capitulatiót, úgy magam tisztje is enyhány, íme elbocsátottam... magam pedig brigadiros Szent Iványi János Uram és több hadakkal csuportossan indulok, s valahol Felségedet feltalálom, elmegyek...”¹³⁰ Ezek szerint mind Zay, mind Szentiványi a Lengyelországba vonulást tervezte már a kapitulációs tárgyalások előkészítése előtt.

A várórség drasztikus megfogyatkozásáról számol be Szentiványi János is Rákóczinak írt utolsó levelében. Saját ezredében¹³¹ június 12-re négy fő, Bagossy ezredében szintén csak négy, Turcsányiéban¹³² kettő fő maradt, kapcsos viszont már egy sem volt a várban. Nem akarnak meghalni, mindenki haza kívánczik, írja Szentiványi.¹³³ Amíg a császáriak napról napra többen lesznek, és egyre közelebb jönnek, addig a várórséget kevésnek ítéli az erősség védelméhez, sem Rákóczi után menni, sem a várat védeni nem akarják, megfogdossák a tiszteket és az ellenség kezére, adják őket, így „az capitulatióban kell fognunk, minden igaz ok nélkül”. 27 fő rabot és sebesültet is említ, akik feltehetően a császári tüzérség belövésai következtében sebesülhettek meg. Szentiványi remélte, hogy lesznek, akik vállalják a lengyel földre vonulást, s a császáriak is hozzájárulnak a zászlóval, dobszóval történő, fegyveres elvonuláshoz, így „nagyobb böcsületemre esnék elmenetelem”. Leveléből bepillantást nyerhetünk a várban uralkodó hangulatról, a várórség és a császári csapatok magatartásáról.¹³⁴

Közben a császári tüzérség folyamatosan lőtte a várat. A fejedelem biztatta Sennyeyt: „Ne ijedjetek meg azért – kérlek – Lefelholcz díb-dáb álgvúitúl,” mert azokat, a felső és alsó vár bástyáira összehordatott ágyúkkal „csak félnap is őszve lehet lövettetni”.¹³⁵

De hiába minden biztatás, Sennyey István június 14-én kölcsönösen kezeseket állítva tűzszünetben állapodott meg Löffelholczal. A várvédők Turcsányi alezredest, az ostromlók pedig Stern őrnagyot küldték kezeseknek.¹³⁶

A vár feladásának körülményeit és lefolyását Pálffy titkára, Pulyai János munkájából ismerjük. A munkácsi őrség június 15-én egy háromtagú küldöttséget (Szentiványi János, Rhédey Ferenc és Dobay László) indított Pálffyhoz Kassára a kapituláció előzetes feltételeinek megtárgyalására. Munkács védői ebben a szatmári békepontok rájuk való kiter-

¹²⁶ Szentiványi négyhavi fegyverszünet ajánlását említi. Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. június 12. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1134. o.

¹²⁷ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. június 4. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1129. o. A császáriak itt is, mint ahogyan azt Kassán tettek, úgy rontották el a vízimalmok gátjait, hogy a védők már csak a szárazmalmokban örülhettek, ezzel is nehezebb helyzetbe hozva őket. *Bánkúti* 2003. 879. o.

¹²⁸ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. június 12. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Ebergényi* 2010. 1134. o.

¹²⁹ Miután 1710. szeptember 24-én Érsekújvár kapitulált a császáriak előtt, az ott állomásozó őrség egy része tovább harcolt Rákóczi oldalán.

¹³⁰ Zay András levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. június 12. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Ebergényi* 2010. 1133. o.

¹³¹ Szentiványi ezredének létszáma áprilisban még 916 fő volt.

¹³² Károlyi Sándor volt ezrede. Turcsányi János Károlyi gyalogezredének alezredese volt.

¹³³ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 9. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Ebergényi* 2010. 1099–1101. o.

¹³⁴ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. június 12. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Ebergényi* 2010. 1134. o.

¹³⁵ *Thaly* 1874. 685–687. o.

¹³⁶ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Olcsva, 1711. június 17. In: *Ebergényi* 2010. 169. o.

jesztését és a békekötés után történekre is érvényes teljes amnesztiát kértek. Az okmányt Sennyey István, Szentiványi János, Bay László, Zay András, Bagossy László, Rhédey Ferenc, Turcsányi János, Nagyidai Sámuel, Horváth György és Boda István írták alá és pecsételték le.¹³⁷ A császári főparancsnok június 18-án, a követelések nagy részét elfogadva, visszaküldte őket, majd ő is Munkács alá érkezett.¹³⁸ Pulyai említi, hogy miután Pálffy Munkács alá ért, a várat rögtön át is adták neki, viszont Károlyi Sándor levelében azt írta, hogy a vár feladása éppen Pálffy neve napján, június 24-én történt.¹³⁹

A vár díszlövésekkel, dob- és trombitaszóval kapitulált a császári főparancsnok előtt, az átadást követően hálaadó szentmisét is tartottak.¹⁴⁰ Miután a helyőrséget Pulyai János feleskette a császár (király) hűségére, azok elvonultak a várból, helyüket császári alakulatok foglalták el.¹⁴¹ A várral együtt jelentős hadianyag és élelmiszerkészlet jutott a császáriak birtokába.¹⁴² Szent János napját a várban maradt volt kurucok és a császáriak már közösen ünnepelték, s a mulatságra Károlyi is megérkezett.

„Szent János napján megtáncoltatám az tiszteket és az male contentus köszvényeseket [az öreg Sennyeyt], hogy egyik egy, másik más szegeletben hevert.”¹⁴³ Egy nappal korábban, június 23-án Pálffy jelentette Eleonóra régens királynénak, III. Károlynak és Savoyai Eugén hercegnek Munkács meghódolását, s ezzel a magyarországi harcok lezárását.¹⁴⁴

A fejedelem véleménye szerint a várvédelem kulcsa az erős őrség, a sok élelem és a jó parancsnok. A várvédő katonaság tekintetében, 1711 elejére Rákóczi nem nagyon válogathatott. Ezredek töredékeit, maradékait sikerült Munkácsra és környékére összpontosítani. A megmaradt katonaság ellátása komoly nehézségek elé állította Sennyeyéket, melyeken csak ideig, óráig tudtak úrrá lenni. A várbeli készleteket nagyon leapasztotta a nagyszámú katonaság és a menekültek tömege, ezért a tervezettnél sokkal korábban fogytak ki az élelemből. A vidék elnéptelenedett, és nem volt már alkalmas a katonaság ellátására. Rákóczi szüntelen biztatása ellenére a vár védőinek „harci kedvét”, morálját erősen aláásták a fizetési és ellátási nehézségek.

Kétségtelen, hogy Sennyey István nem kellő eréllyel irányította a vár ügyeit, egyszer lázongás is volt ellene, de ennek ellenére Munkács őrsége Sennyeyvel az élen, a szatmári béke megkötése után még majdnem két hónapig őrizte a rábizott várat, és kitarzott a fejedelem mellett. Sennyey István 1710 végére betegsége – súlyos köszvénytől szenvedett – folytán, nem tartozott Rákóczi tábornoki karának aktív tagjai közé.¹⁴⁵ A fejedelem iránti hűségét azonban nem kérdőjelezhetjük meg. Rákóczi álláspontját pontosan közvetítette a vár feladását követelő Pálffy János és Károlyi Sándor felé.

Rákóczi világosan látta a vár és az őrség helyzetét, kitarításának sebezhető pontjait, mégsem tudott hathatós segítséget nyújtani nekik. Végül a külső segítség elmaradása, a császári csapatok túlereje és a vár védőinek demoralizálódása és általános békevágya miatt Munkács kapitulálni kényszerült. A vár védői, még ha nem is tudták megismételni azt az évekig tartó ellenállást, amelyet a Zrínyi Ilona vezetett várőrség vitt véghez negyed évszázaddal korábban, helyállásukkal mégis a végsőkig való kitarítás szép példáját mutatták.

¹³⁷ Pulyai: Szatmári békeség, 223–226. o. Károlyi is említi: Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Olcsva, 1711. június 17. *Ebergényi* 2010. 169. o.

¹³⁸ Pulyai: Szatmári békeség, 222–223. o., Pálffy válasza: 228. o.

¹³⁹ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Olcsva, 1711. június 30. *Ebergényi* 2010. 183. o. Június 24. Szent Iván napja, azaz Keresztelő Szent János ünnepe.

¹⁴⁰ Hasonlóan szertartásos keretek között zajlott le Ungvár átadása is, mint arról Szentiványi János leveléből értesülhetünk. Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 15. MTAK Kt. Ms. 4968. 18. d.; *Bánkúti – Mészáros* 2012. 1114. o.

¹⁴¹ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Nagykároly, 1711. július 5. *Ebergényi* 2010. 186. o.

¹⁴² Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Olcsva, 1711. június 30. *Ebergényi* 2010. 182. o.

¹⁴³ Uo. 183. o.

¹⁴⁴ *Lukinich* 1925. 476–477. o.

¹⁴⁵ 1705 végétől már csak szenátorként és kancellárként tevékenykedett, 1706-ban ezredétől is megvált.

ÁKOS SÁNTA

MUNKÁCS 1711 – ENDGAME AT THE RIVER LATORCA

Summary

The study writes about the fortress of Munkács and its guards, and also about the role the fortress had in 1711; by using mainly the letters written by commander-in-chief István Sennyey and by the commander of the lower fortress of Munkács, János Szentiványi, to Ferenc Rákóczi.

At the end of Rákóczi's War of Independence in 1711, after the imperial army of tens of thousands of soldiers fought off the state and the army of the Confederation to the eastern parts of the county, Ferenc II Rákóczi assigned an important role to the fortress of Munkács, hoping that the fortress would be the 'last bastion' to his cause. The renowned fort was in Rákóczi's possession and was thought to be impregnable. It was important because of its strategic location, too, since it stood at the border of three countries, at the crossing of routes going to Transylvania, Poland, and the Kingdom of Hungary. For the Prince's efforts in diplomacy it was essential that the fortress remain in his possession. He planned to turn Munkács into his state's center, therefore the fort's commander-in-chief could be chosen only from among his most reliable followers. Rákóczi wrote a letter to Sándor Károlyi from the border on 21 February 1711, ordering the whole armed force, except for the guards of Munkács, under his command, and then he left the country through the Verecke Pass. He left the commandership of the fortress to the chancellor of the confederation, General István Sennyey.

Later on, in April 1711, the peace signed at Szatmár put an end to the eight-year-long fights between the Habsburg rulers and the confederate orders. The fortress of Munkács, however, stood by Rákóczi and resisted János Pálffy and the imperial troops by mid-June. As a result of the blockade and the incessant operation of the imperial artillery, the guards of Munkács, considerably decreased in number after the peace signed at Szatmár, finally capitulated on 24 June.

ÁKOS SÁNTA

MOUKATCHEVE 1711 – FINALE PRÈS DE LA RIVIÈRE LATORYTSA

Résumé

L'étude traite du château de Moukatcheve, de sa garde et de son rôle en 1711 principalement sur la base des lettres écrites à François Rákóczi par le commandant en chef István Sennyey et le commandant du château inférieur János Szentiványi.

En 1711, à la fin de la guerre d'indépendance de Rákóczi (1703–1711), lorsque l'État et l'armée de la Confédération furent repoussés dans la région orientale du pays par une armée impériale de plusieurs dizaines de milliers de soldats, François II Rákóczi espérait que le château de Moukatcheve jouerait un rôle important en tant que « dernier bastion » de sa cause. Le célèbre château appartenait à Rákóczi et fut réputé imprenable. Situé au croisement des chemins menant en Transylvanie, en Pologne et au Royaume de Hongrie, son importance résidait, entre autres, dans son emplacement stratégique. Conserver le château de Moukatcheve fut indispensable pour les ambitions diplomatiques du prince qui souhaitait en faire le centre de son administration. Ainsi le commandant en chef du château ne pouvait être qu'un homme de confiance. Le 21 février 1711, Rákóczi écrivit à Sándor Károlyi depuis la frontière pour placer toute l'armée sous son commandement (à l'exception de la garde du château) avant de quitter le pays par le col de Verecke. Le commandement du château de Moukatcheve fut alors confié au général István Sennyey, chancelier de la confédération.

La paix conclue à Szatmár en avril 1711 mit fin à la guerre de huit ans qui opposa les Ordres confédérés aux empereurs Habsbourg, mais le château de Moukatcheve resta fidèle à Rákóczi et résista aux troupes impériales et à János Pálffy jusqu'à la mi-juin. La garde de Moukatcheve dont l'effectif baissa considérablement après la signature de la paix de Szatmár finit par capituler le 24 juin à la suite du blocus et aux tirs nourris de l'artillerie impériale.

ÁKOS SÁNTA

MUNKÁCS (MUNKATSCH), 1711 – ENDSPIEL AN DER LATORICA

Resümee

Die Studie beschäftigt sich mit der Burg und der Wache von Munkács (Munkatsch) und der Rolle der Burg im Jahr 1711, in erster Linie auf Grund der Briefe von Oberkommandant István Sennyey und des Kommandanten der unteren Burg von Munkács, János Szentiványi, an Ferenc Rákóczi.

Am Ende des Freiheitskampfes von Rákóczi (1703–1711), im Jahre 1711, nachdem der Staat und die Armee der Konföderation von dem mehrere zehntausend Mann starken kaiserlichen Heer in die östlichen Gebiete des Landes zurückgedrängt worden waren, hatte Ferenc II. Rákóczi für die Burg von Munkács eine wichtige Rolle bestimmt. Dabei hoffte er, dass die Burg als „letzte Bastion“ die Sache vertreten wird. Die berühmte Burg bildete das Gut Rákóczis und wurde für uneinnehmbar gehalten. Sie war auch wegen ihrer strategischen Lage wichtig, da sie sich an der Grenze dreier Länder, in der Kreuzung dreier Straßen befand, die nach Siebenbürgen, Polen und ins Königreich Ungarn verliefen. Für die diplomatischen Bestrebungen des Fürsten war es unabdingbar, dass die Burg in seinem Besitz verbleibt. Er wollte aus Munkács nämlich ein staatliches Zentrum machen, sodass der Oberkommandant der Burg nur einer seiner verlässlichsten Getreuen sein konnte. Rákóczi schrieb Sándor Károlyi am 21. Februar 1711 von der Grenze aus und verlieh ihm über die Wache der Burg von Munkács hinaus das Kommando über die gesamte Streitkraft. Danach verließ er über den Verecke-Pass das Land. Das Oberkommando über die Burg von Munkács überließ er dem Kanzler der Konföderation, General István Sennyey.

Im Anschluss daran schloss der Friede von Szatmár (Sathmar) im April 1711 den acht Jahre währenden Kampf zwischen den Habsburgerherrschern und den konföderierten Ständen ab. Die Burg von Munkács hielt aber zu Rákóczi und widersetzte sich bis Mitte Juni János Pálffy und den kaiserlichen Truppen. Die nach dem Frieden von Szatmár in bedeutendem Maße dezimierte Wache der Burg kapitulierte schließlich am 24. Juni als Folge der Umlagerung und der fortwährenden Tätigkeit der kaiserlichen Artillerie.

АКОШ ШАНТА

МУНКАЧ 1711 ГОД – ЭНДШПИЛЬ У ЛАТОРЦЫ

Резюме

В статье рассматривается роль крепости Мункач и ее роль в 1711-ом году, прежде всего на основании писем, написанных Ракоци Ференцу главнокомандующим Сенньей Иштваном и командиром мункачской нижней крепости Сентиваньи Яношем.

В конце освободительной борьбы Ракоци (1703–1711) в 1711-ом году, когда кайзеровские вооруженные силы в составе нескольких десятков тысяч человек оттеснили к восточным провинциям страны государство и армию Конфедерации, Ракоци Ференц II предусматривал важную роль крепости Мункач, надеясь, что крепость будет защищать его дело как „последний бастион”. Эта знаменитая крепость была владением Ракоци и считалась неприступной. Это была важная крепость и с точки зрения своего стратегического положения, так как находилась на пересечении границ трех дорог, которые вели в Трансильванию, Польшу и Венгерское Королевство, и для достижения дипломатических стремлений князя было необходимо, чтобы крепость Мункач оставалась во владении князя. Ибо князь предусматривал для Мункача роль центра государства. Поэтому командир крепости мог был быть назначен лишь из числа самых надежных приверженцев князя. 21-ого февраля 1711-ого года Ракоци с границы писал Каройи Шандору, что кроме охраны мункачской крепости он все вооруженные силы назначал под его командование, после чего через Верецкое ущелье оставил страну. Главнокомандование Мункачской крепостью он поручил канцлеру конфедерации генералу Сенньей Иштвану.

После этого заключенный в Сатмаре в апреле 1711-ого года мир положил конец длившейся восемь лет борьбе между господствовавшими Габсбургами и орденами конфедерации, однако крепость Мункач оставалась верной князю и до середины июня противостояла Палффи Яношу и кайзеровским войскам. После заключения сатмарского мира вследствие непрерывного осадного положения и постоянного артиллерийского обстрела со стороны кайзеровской артиллерии охрана Мункача значительно уменьшилась, и 24-ого июня крепость окончательно сдалась.

